



שמורת טבע נחל עיון

בן אדם למקום
www.parks.org.il | *3639 | f

משתלם לצאת לטבע

רכשו עכשיו מינוי וטיילו חינוך
כל השנה בשמורות הטבע
ובגנים הלאומיים



מטמון

ישראל ישראלי

012356789

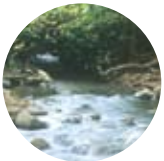
01/12/2011

2011 - 2012

אתרים נוספים בקרבת מקום:

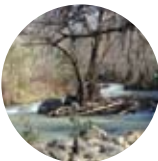
שמורת טבע
תל דן

⌚ כ-20 דקות נסיעה



שמורת טבע
נחל שניר

⌚ כ-25 דקות נסיעה



גן לאומי
חורשת טל

⌚ כ-20 דקות נסיעה



אתה
נמצא
כאן

www.parks.org.il | *3639 | f

שמורת טבע נחל עיון, טל' 04-6951519



משויה פעמונית



שפירית השלפוחיות

דבורי הבר, שהקיץ היא להן "העונה הבוערת", רוקמות חלות דבש גדולות בנקיקי הסלע. במימיו הצלולים של מעיין "התנור" מתקיימים מינים אחדים של דגים. הבולטים ביותר לעין הם דגי החפף, בעלי סנפירי החזה הגדולים. אורכם מגיע לעתים לכדי 04 ס"מ. פחות בולטים הם הבינון והעגלסת, דגים הצמודים רוב הזמן לקרקעית הנחל ומסתתרים בין האבנים.

הנה כי כן, כל עונה ויופיה בשמורת נחל עיון.



לבן-חזה

כתיבה: יעקב שקולניק, בדראן רמזי; **עריכה:** דינה וינשטיין;

הפקת מפה: יובל ארטמן; **עיצוב ואיור:** שלום קוולר;

עריכה לשונית: עדנה חכם־בסקין; **ציילומים:** ארכיון הרשות;

לבן חזה - רון רבינוביץ; שפירית השלפוחיות - עוז ריטנר;

שער וגשר המטיילים - גלית רוזן

הפקה: עדי גרינבאום;

© רשות הטבע והגנים

גם היערה האיטלקית, צמח מטפס בעל פרחים ורדרדים, נפוץ למדי.

בסתיו פורחים החצבים בהמוניהם בכתפי הנחל ומשום כך זכה השטח שליד בית הקברות בשם "גבעת החצבים". פרחי החלמונית הזעירה, המגיחים אל העולם יחד עם החצבים, צנועים ונחבאים יותר.

באביב מתכסה השמורה בשלל פרחי בר. נזכיר רק חלק קטן מהם: קוציץ סורי, בן־חצב יקינטוני ולועי־הארי הגדול, צמח בר שאומץ על ידי גנים ומשמש כצמח נוי. צמח נדיר ויפה בארצנו, הצומח בשמורה, היא מישויה פעמונית. לאחר עונת הגשמים מוציאה המישויה לאוויר העולם פרחים לבנים וגדולים.

לצד המעיינות הקטנים, המפכים למרגלות המפלים, עולה בקיץ צמחיית נחלים מגוונת: סבכי פטל קדוש מבשילים את פירותיהם השחורים והטעמים; פרעושיית משלשלת פורחת בקרקפות צהובות; הגבעולים הגבוהים של הערבבה השעירה והשנית הגדולה צובעים את השמורה בוורוד; אך השליטים האמיתיים הם שיחי הדרוך הנחלים ועצי הערבה, שכבשו כמעט לחלוטין את גדות הנחל.



גשר בשביל המטיילים

עופות ובעלי חיים רבים פוקדים את השמורה. בחורף, ליד משטחי מים פתוחים, מתהדר בזנבו ובבטנו הצהובה הנחילאלי הזנבתן. בקירות המוצלים שליד המפלים אפשר, עם מעט מזל, לפגוש בכותלי – אורח חורף נדיר ביותר בארצנו. הכותלי היא ציפור אלפינית קטנה, בעלת צבעים של אפור ואדום, הניזונה מחרקים. בולטות במיוחד הן להקות היונים הדוגרות בחגווי הסלעים. זוגות אחדים של בז מצוי מבלים כאן דרך קבע וקולו הרם של לבן-החזה הולך מקצה השמורה ועד קצה.

באביב נמלאים מדרונות הנחל וסדקי הסלעים בשלל פרחים צבעוניים, אך על שמורת הטבע נסוך חן מיוחד גם בימי הקיץ, בזכות המעיינות הקטנים הממשיכים לפכות בצל הסלעים.

נחל עיון מתחיל את חייו בעמק עיון (מרג' עיון), אזור חקלאי פורה בדרום לבנון. הנחל מכונה בפי תושבי העמק הערבים בשם ואדי דרדרה, שפירושו – "הנחל המתופף", שם המתאר היטב את תכונת מימיו הגועשים. מקורות הנחל נובעים מעבר לגבול, כשבעה קילומטרים מצפון למטולה. הגדולים במעיינות הם נבע אל־דרדרה ועין אל־קוצייר, הנובעים לא הרחק מן העיירות אל־חיאם ומרג' עיון.

במשך הקיץ מנוצלים מי המעיינות להשקיית הגידולים החקלאיים. רשות הטבע והגנים מזרימה מים מנחל דן לאפיק נחל עיון על מנת לשמור על החי והצומח בנחל בכל עונות השנה. בחורף, מצטרפים אל מי המעיינות מים המתנקזים אל המעיינות מן ההרים שמסביב, הסופגים כמות משקעים של 1,000 מ"מ בשנה בממוצע. ספיקת המים בנחל עיון בחורף מגיעה ל־3.0-5.1 מ"ק/שנייה. לאחר גשמי זעף, או בעת הפשרת שלגים, מתגברת זרימת הנחל עד כדי פי עשרה ויותר.

החי והצומח בשמורה

מראה המים והמפלים מושך מאוד את לב המטייל, אך מן הראוי לשים לב גם לתופעות הטבע המאפיינות את שמורת נחל עיון. שני מיני עצים גדלים בסדקים ובכיסוי הקרקע שבקירות הזקופים: אלה ארצישראלית – עץ בעל עלים מנוצים העומד בשלכת; אשחר ארצישראלי – עץ קטן מאוד שקצות ענפיו קוצניים. ליד מפל עיון צומח גם אדר סורי, עץ שגדל בגליל רק במקומות מוצלים. נפוצים מאוד בשמורה גושי השיחים הגדולים של אחירותם החורש, הפורחים באביב בפריחה צהובה ובולטת.

ברוכים הבאים

לשמורת טבע נחל עיון

אנו מאחלים לכם הנאה מביקורכם בשמורה.

אנא, זיכרו: בעלי-החיים והצמחים, האבנים והמים הם דייריה הקבועים של השמורה, ואילו אנו, המבקרים – אורחים לזמן קצר. שמירה על כללי ההתנהגות תבטיח ביקור נעים לכם ולבאים אחרים:

- לרשותכם חניונים מוצלים בכניסה לשמורה.
- האכילה והשתיה מותרים בחניון בלבד, ואין להכניס אוכל לשמורה.
- כל אבן, צמח וחי הם חלק מהנוף – אנא אל תוסיפו ואל תגרעו דבר.
- מסלולי הליכה הותקנו עבורכם – אנא על תסטו מהם.
- שימרו על השקט. הרעש מרחיק את בעלי-החיים.
- הדיג והרחצה אסורים.
- אין להכניס לשמורה חיות מחמד.
- שימרו על הנקיון. את הפסולת השליכו לפח.

פקחי השמורה ישמחו לסייע לכם ולהשיב על שאלותיכם.

שעות הפתיחה:

08:00 עד 17:00 (בשעות חורף - שעה אחת פחות).

הכניסה עד השעה 16:00.

בימי ו' ובערבי חג הכניסה עד השעה 15:00. היציאה עד שעה 16:00.

טלפון: 04-6951519, פקס: 04-8276733.

- הכניסה למסלל הארוך כשעה וחצי לפני סגירת השמורה.

למרגלות המושבה מטולה בוקע את הסלעים ערוץ עמוק, בעל קירות זקופים ומרשימים. בתוך ה"חריץ" הזה, שאורכו כשני קילומטרים, נחבאים לא פחות מארבעה מפלים. ראש וראשון בהם הוא מפל "התנור" המפורסם, שהעניק לשמורה את כינויה העממי.

נחל עיון יצר את הנקיק הצר שלו באוכף המפריד בן עמק עיון, הגבוה יותר, לעמק החולה. בספרות התלמודית נודע הנחל בשם "נקובתא דעיון" (הניקבה, השביל של עיון). השביל הקדום מעמק החולה לעמק עיון נאלץ להתגבר על הפרש הגובה הזה. האזור נכלל ב"תחומים שהחזיקו בהם עולי בבל", כלומר, חבל ארץ שיושביו היהודים חייבים לקיים את המצוות הקשורות בארץ, כמו תרומות, מעשרות ושמיתה. בחורף זורמים המים בנחל עיון

ב ש צ פ - ק צ פ

ויוצרים את

א ח ד

מ מ ס ל ל י

ה ט י ו ל

ה מ ר ה ב י מ

ביותר.





שמורת טבע נחל עיון "התנור"

שני מסלולי הטיול בשמורה



המסלול הקצר – מסלול מעגלי, המתחיל ומסתיים בחניון התחתון של השמורה. לחניון זה מגיעים מכביש ראש־פינה - מטולה (כביש מס' 90), בין סימני ק"מ 476-477. משך הטיול כחצי שעה והוא כולל ביקור במצפור גפני ובמפל התנור.

המסלול הארוך – מתחיל מהחניון העליון של השמורה, בפיונה הצפון־מזרחית של מטולה, ליד גשר עיון שבשוליו הדרומיים של

עמק עיון. גשר זה פוצץ ב"ליל הגשרים" (יוני 1946), יחד עם גשרים אחרים שחיברו את ארץ ישראל לשכנותיה. הגשר שופץ אך פוצץ שוב ערב הקמת מדינת ישראל כדי למנוע אפשרות פלישה של צבאות ערב. עתה משמש הגשר את כוחות צה"ל.

הטיול מתבצע במורד הנחל והוא נמשך כשעה וחצי. להולכים במסלול זה מומלץ לדאוג לרכב שימתין בחניון התחתון של השמורה, אחרת ייאלצו לטפס בחזרה למטולה.

השביל יורד במדרגות אל אפיק נחל עיון ומגיע למפל עיון שגובהו 9.2 מטר. קיר בטון קטן, בראש המפל, יוצר בריכה קטנה בנחל, שמימיה נוצלו בשנות הארבעים על ידי הבריטים.

ממפל עיון זורם הנחל דרומה לאורך 200 מטרים, בקניון המתחתך בסלעי קירטון. הסלע הרך יוצר נוף של מדרונות מתונים. השביל ממשיך, מתעקל ימינה ומקיף את הקלחת הגדולה שאל תוכה נופל המפל השני - הוא מפל הטחנה. מי מפל הטחנה מחליקים על קיר רחב שגובהו כ-21 מטר. המפל נקרא על שם טחנת קמח ישנה שנבנתה למרגלותיו. שרידי הטחנה עודם צמודים לקיר המפל. למרגלות מפל הטחנה נובע עין סוכרה. לידו נבנה סכר והוצבה משאבה שסיפקה עד שנת 1957 את מי השתייה של תושבי מטולה.

הנחל ממשיך לזרום בקניון שאורכו כ-80 מטרים ובו מפלים אחדים. הבולטים שבהם הם שני מפלי האשד: גובה העליון כ-9.5 מטרים, ואילו



קוציץ סורי



לוע-ארי גדול